

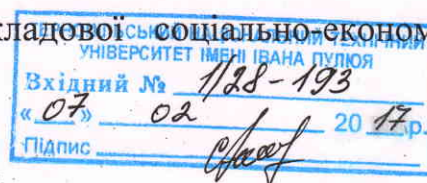
ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Кухній Лесі Степанівни
«Формування синергетичного механізму функціонування підприємства як
складової частини соціально-економічної системи»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)**

1. Актуальність теми дисертаційної роботи. Важливою проблемою сучасної економічної науки є пошук та обґрунтування шляхів ефективного розвитку підприємства у контексті пристосування останнього до непередбачуваних траєкторій еволюції національної (регіональної, галузевої) та світової економіки як соціально-економічних систем більш високого порядку, невід'ємними складовими яких виступає кожен господарюючий суб'єкт. Для розв'язання означеної проблеми цілком прийнятним є синергетичний підхід, згідно з яким економіка тлумачиться як складна система, здатна до самоорганізації та генерування ефектів емерджентності. Відповідно, актуальним є створення синергетичного механізму функціонування підприємств у мінливому зовнішньому середовищі, насиченому позитивними і негативними зворотними зв'язками, які часто руйнуються під впливом флуктуацій при наближенні до чергової точки біфуркації і вибудовуються в новій конфігурації після виходу системи на атрактор.

Таким чином, актуальність теми дисертаційної роботи Кухній Лесі Степанівни обумовлена необхідністю удосконалення наявних механізмів функціонування вітчизняних підприємств на основі застосування принципів синергетики.

Незважаючи на те, що економічна синергетика останнім часом набула стрімкого розвитку (про це свідчить чимала кількість наукових публікацій, присвячених обґрунтуванню синергетичних ефектів, що виникають у соціально-економічних системах різних рівнів), досі не розроблений цілісний синергетичний механізм функціонування підприємства як складової соціально-економічної

системи, яка виконує функцію встановлення параметрів порядку у процесі самоорганізації підприємницької діяльності (аналогами таких параметрів в економіці виступають об'єктивні ринкові закони та заходи державного і наддержавного впливу). З цієї точки зору, дисертаційна робота Кухній Лесі Степанівни відкриває нові аспекти синергетичності підприємства в ринкових умовах господарювання.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи Кухній Лесі Степанівни ґрунтуються на використанні інформаційної бази підприємств електротехнічної галузі України, матеріалів авторських досліджень, звітних даних Державної служби статистики України.

Основні положення дисертації, які містять наукову новизну, ґрунтуються на попередньому вивченні та застосуванні автором сучасних фундаментальних та прикладних досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених, законодавчих й нормативно-правових документів України, матеріалів науково-практичних конференцій з питань функціонування суб'єктів господарювання в умовах ринкової економіки. Обґрунтованість результатів роботи підтверджується використанням сучасних методів дослідження.

Для розробки теоретичних аспектів формування синергетичного механізму функціонування підприємств дисертантка критично проаналізувала існуючі підходи до тлумачення категорії «соціально-економічна система» (с. 14-15), узагальнила системні властивості підприємств (с. 16-22), розробила інтегровану модель механізму функціонування підприємства як складової соціально-економічної системи (с. 34-36), опрацювала термінологічний апарат синергетики (с. 38-56). За результатами цих досліджень Л. С. Кухній вводить поняття «синергетичний механізм функціонування підприємства як складової соціально-економічної системи» (с. 58-61), провідну роль в якому відіграє гармонійне поєднання організаційних та мотиваційних функцій.

Для обґрунтування практичної доцільності впровадження синергетичного механізму функціонування підприємств автор дисертації виконала аналіз

сучасних умов функціонування та перспектив подальшого розвитку підприємств вітчизняної електротехнічної галузі (SWOT-аналіз, с. 98-99), оцінила рівень інтегрованості підприємств у галузі машинобудування (с. 100-105), довела необхідність проведення внутрішніх змін на підприємствах вітчизняної електротехнічної галузі (с. 106-110) та доцільність їх інтеграції (с. 110-112). Запропоновані підходи до оцінювання синергетичного ефекту від взаємодії підприємств вітчизняної електротехнічної галузі (с. 128-135) дозволили підтвердити гіпотезу про необхідність комплексного врахування під час прийняття управлінського рішення про інтеграцію показників фінансового стану та соціального розвитку досліджуваних підприємств (с. 140-144).

Таким чином, обґрунтованість основних положень наукової новизни підтверджується відповідними економічними показниками.

3. Наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна дисертаційної роботи Кухній Лесі Степанівни розкривається передусім у таких положеннях:

3.1. Удосконалена теоретична модель механізму функціонування підприємства в соціально-економічних умовах зовнішнього середовища (с. 34-36), застосування якої дозволяє частково переоцінити системні властивості підприємств, оперуючи синергетичною методологією, що, у свою чергу, акцентує увагу на відкритості, дисипативності і нелінійності кожної складної системи, траєкторія розвитку якої визначається як внутрішніми властивостями, так і зовнішніми впливами.

3.2. Дістала подальшого розвитку теоретико-методологічна база синергетики за рахунок уточнення змісту понять «синергія», «синергетичний ефект» та їх адаптації до завдань дисертаційної роботи (с. 38-56). Зокрема, на основі опрацювання існуючих підходів до класифікації синергії дисертантка запропонувала власне бачення цієї таксономії з виділенням внутрішніх та зовнішніх джерел синергії (с. 50-51). Цінність такого підходу полягає у тому, що він наочно показує, як у загальному синергетичному ефекті можуть поєднатися складові внутрішнього потенціалу підприємств та результати його вдалої інтеграції до зовнішнього середовища функціонування.

3.3. Розроблені концептуальні аспекти формування синергетичного механізму функціонування підприємства як складової соціально-економічної системи (с. 58-61), що базується на комплексній взаємодії організаційних і мотиваційних засад менеджменту. Обґрунтування провідної ролі названих функцій (с. 63-78) дозволило окреслити шляхи досягнення синергетичного ефекту за рахунок досягнення взаємозалежності інтересів працівників та підприємства, оптимізації взаємодії між структурними підрозділами підприємства.

3.4. Обґрунтовані організаційні аспекти інтеграції підприємств електротехнічної галузі за синергетичним підходом (с. 106-112), що дозволяє планомірно оцінити їх синергетичний потенціал, здійснити необхідні внутрішні зміни та визначити переваги від можливого об'єднання.

3.5. Дістали подальшого розвитку наявні підходи до оцінювання синергетичного ефекту від інтеграції діяльності підприємств (с. 129-135) на основі визначення інтегральних показників фінансового стану і соціального розвитку досліджуваних підприємств. Наявність або відсутність «збігу» в динаміці фінансових показників та рівнях розвитку соціальної сфери дозволяє оцінити перспективи налагодження інтеграційних зв'язків та отримання, у підсумку, синергетичного ефекту інтеграції.

3.6. Побудована модель процесу вдосконалення механізму функціонування елементарної соціально-економічної системи підприємства, що розкриває логіку сходження від існуючого механізму функціонування підприємства до синергетичного – більш досконалого, адекватного сучасним умовам зовнішнього середовища (с. 174-179). Застосування вказаної моделі дозволяє обґрунтувати форму взаємодії між структурними елементами підприємства, забезпечити злагоджену їх роботу, вчасно передбачити й усунути дезорганізуючі чинники і, в підсумку, зменшити потребу управлінського втручання.

Дисертантка послідовно доводить необхідність переоцінки ролі принципу ієрархії в організаційній структурі підприємства з огляду на гармонійну єдність об'єкта і суб'єкта управління та забезпечення гнучкості у вертикальній взаємодії структурних одиниць підприємств, які, у свою чергу, входять до своєї ієрархії (або гетерархії) соціально-економічних систем більш високого порядку.

Таким чином, результати дисертаційної роботи отримані дисертанткою самостійно та містять елементи наукової новизни, відображені в авторському підході до формування синергетичного механізму функціонування підприємства як складової частини соціально-економічної системи.

4. Достовірність досліджень, повнота відображення висновків та пропозицій в опублікованих здобувачем працях. Наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані в дисертації, є достовірними. Достовірність забезпечена посиланнями на матеріали офіційної статистики України та звітність досліджуваних підприємств електротехнічної галузі, глибоким аналізом фундаментальних наукових праць зарубіжних та вітчизняних вчених, присвячених питанням функціонування підприємств та розкриттю положень економічної синергетики. Робота характеризується комплексним використанням загальнонаукових та спеціальних засобів емпіричного та теоретичного пізнання, використанням системного комплексного підходу.

Висновки з проведеного дослідження і відповідні елементи наукової новизни з достатньою аргументованістю знайшли відображення в публікаціях Л. С. Кухній. Основні положення дисертації були апробовані на 7 науково-практичних конференціях. За результатами дослідження здобувачем опубліковано 16 наукових праць. Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають авторові право публічного захисту дисертації.

5. Практичне значення результатів дослідження. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливостях використання наукових розробок та методичних рекомендацій для формування синергетичного механізму функціонування підприємства з метою підвищення результативності господарської діяльності в умовах нестабільного ринкового середовища.

Як свідчать наведені довідки, результати дослідження впроваджені у практику діяльності ТОВ «ОСП Корпорація Ватра», ТОВ «Тернопільський машинобудівний завод» та ПАТ «Тернопільський радіозавод «Оріон». Є підстави стверджувати, що практичне впровадження авторських пропозицій сприятиме підвищенню ефективності управлінських рішень щодо внесення змін організаційно-мотиваційного характеру до механізму функціонування

підприємства, а також дозволить точніше прогнозувати можливі переваги і недоліки від інтеграції підприємств електротехнічної галузі.

Результати дослідження прийняті до використання у навчальному процесі при викладанні дисциплін «Стратегічний аналіз», «Основи менеджменту», «Організація виробництва», «Менеджмент організацій» у Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя, Рівненській філії ПВНЗ «Європейський університет», а також включені до комплексу навчально-методичного забезпечення дисципліни «Теорія об'єктивного менеджменту», яка викладається на кафедрі менеджменту організацій ПВНЗ «Галицька академія».

6. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи. Незважаючи на теоретичну значущість і практичну цінність здобутків дисертантки, дисертаційна робота має певні недоліки:

6.1. В інтегрованій моделі механізму функціонування підприємства як складової соціально-економічної системи (с. 35) недостатньо переконливо відображена взаємодія функціональних підсистем підприємства з відповідними елементами зовнішнього середовища, яке за своєю суттю є багаторівневим і, відповідно, неоднорідним. Зокрема, у блоці «умови функціонування» було б доцільно вказати на вимоги адаптації до законів ринку, вітчизняного менталітету, євроінтеграції тощо.

6.2. Опрацювання термінологічного апарату синергетики в дисертаційній роботі обмежується поняттями «синергія» (с. 40-50), «синергетичний ефект» (с. 51-56), «синергетичний механізм функціонування підприємства» (с. 58-61), тоді як для побудови повноцінного синергетичного механізму необхідно також оперувати поняттями «точка біфуркації», «флуктація», «атрактор», «порядок – хаос», «ентропія – негентропія», «організація – самоорганізація» тощо. Не врахувавши означені дефініції, дисертантка дещо спростила розуміння синергетичного механізму. Також для теоретичного обґрунтування суті інтеграційних процесів варто було б більше уваги приділити синергізму вертикальної та горизонтальної інтеграції.

6.3. У підрозділі 2.2 дисертанткою описана послідовність формування синергетичного механізму взаємодії підприємств вітчизняної електротехнічної

галузі (с. 110-118). Значимість цієї розробки могла б бути підвищена за рахунок пояснення тих змін, які впровадження синергетичного механізму обумовить у загальній системі управління. При цьому варто зауважити, що ці зміни можуть торкнутися не лише організаційних і мотиваційних аспектів, але й інших функцій управління.

6.4. У підрозділі 3.1 дисертанткою розроблені заходи щодо удосконалення процесу структуризації підприємств електротехнічної галузі у контексті досягнення синергетичного ефекту (с. 148-159). Водночас, у роботі мало уваги приділено дослідженню організаційної структури підприємств галузі.

6.5. Для обґрунтування ролі функції мотивації у синергетичному механізмі (підрозділ 3.3) варто було б більше уваги приділити мотивуванню персоналу як у теоретико-методичному аспекті, так і серед заходів практичного спрямування. Зокрема, синергетичний підхід дозволяє чітко відокремити зовнішні стимули до праці від внутрішньої мотивації працівників, яка знаходить відображення у ставленні до праці, а отже, може як сприяти генеруванню синергетичного ефекту, так і перешкоджати його появі. Завдяки врахуванню цього чинника було б можливо побудувати синергетичну модель соціально-трудових відносин на підприємствах галузі в умовах інтеграції.

6.6. Синергетичний механізм функціонування підприємства висуває особливі вимоги щодо його інформаційного забезпечення. Незважаючи на те, що у концептуальній моделі (с. 60) ця складова відображена, у подальших дослідженнях дисертантка не приділила їй належної уваги. Разом з тим, згідно з синергетикою, удосконалення інформаційної упорядкованості системи обумовлює зміну її просторової структури та інформаційної програми функціонування в часі її окремих частин. А отже, цей аспект потребує підвищеної уваги під час прийняття управлінських рішень щодо інтеграції підприємств.

Водночас, виявлені недоліки суттєво не знижують науковий рівень дисертації Л. С. Кухній.

7. Відповідність роботи вимогам МОН України та загальний висновок.
Дисертація оформлена у повній відповідності з нормами ДАК України, є завершеною та самостійно виконаною науково-дослідною роботою, в ході якої

отримані нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності націлені на розв'язання важливого наукового завдання – формування синергетичного механізму функціонування вітчизняного електротехнічного підприємства як складової соціально-економічної системи. Структура роботи цілком відповідає темі, меті і поставленим завданням. Зміст роботи відповідає спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). В авторефераті викладені основні результати дослідження, зміст яких відповідає положенням дисертаційної роботи.

Таким чином, дисертація Кухній Лесі Степанівни на тему «Формування синергетичного механізму функціонування підприємства як складової частини соціально-економічної системи» виконана на достатньо високому науково-теоретичному рівні, отримані в процесі дослідження наукові результати характеризуються новизною та мають практичну значимість. Дисертація за своїм змістом і якістю відповідає вимогам МОН, що викладені в Порядку присудження наукових ступенів, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р., і висуваються до дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Відповідно, Кухній Леся Степанівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Доцент кафедри управління персоналом і економіки праці Хмельницького національного університету,
кандидат економічних наук, доцент

О. В. Хитра

Підпис О. В. Хитрої
ЗАСВІДЧУЮ

Учений секретар
Хмельницького національного університету
кандидат технічних наук, доцент

Л. І. Тебляшкіна